

- MENDELU
- Provozně
- ekonomická
- fakulta

Manuál studenta a učitele PEF

2020

Hana Porkertová, Martin Machay, Dita Dlabolová

Jak na závěrečnou práci?

Obsah manuálu

A. Struktura práce	3
Typizovaná struktura práce	3
Na co si dát pozor?	3
Jak postupovat?	4
B. Formulace výzkumného problému	4
Jak zformulovat výzkumný problém?	5
C. Stanovení výzkumných otázek	5
Jak zformulovat výzkumné otázky?	6
D. Cíl práce	6
E. Literární část	7
Jak pracovat s literaturou?	7
Na co si dát pozor při výběru literatury?	7
F. Metodika	9
Metodika: logická posloupnost	9
Metodika: struktura	9
G. Výsledková (analytická) část	11
H. Doporučení	12
I. Diskuse	12
J. Závěr	13
K. Akademické psaní	15
Hlavní zásady psaní odborného textu	15
V jaké psát osobě?	15
Co je to argument?	15
Na co si dát pozor?	16
L. Formální náležitosti	17
Zdroje a citace	17
Grafy a tabulky	19
Grafické úpravy	19
Šablony závěrečných prací	19
M. Řádné odevzdání závěrečné práce	19
N. Prezentace k obhajobě	20
Struktura prezentace	21

Tento manuál je primárně určený pro studenty píšící společenskovední DIPLOMOVOU práci na PEF.

Pro bakalářskou práci je sice rovněž použitelný, ale přece jen je „šitý na míru“ práci diplomové. V bakalářské práci je důraz kladen spíše na práci s odbornou literaturou při formulování a řešení problémů v rámci studovaného oboru, což se promítá do nižší náročnosti cíle práce, který může souviset „pouze“ s aplikací nastudovaných metod. V diplomové práci je kladen větší důraz na Váš vlastní přínos, tvůrčí (nikoliv „dogmatickou“) aplikaci metod, a také schopnost zobecňovat zjištěné poznatky.

Tento manuál berte jako materiál, který Vám má usnadnit zpracovávání práce, nikoliv předepisovat další požadavky. Ty jsou dány příslušnou směrnicí rektora a vyhláškou děkana (<https://www.pef.mendelu.cz/zaverecne-prace>). Především je třeba pravidelně konzultovat s vedoucí(m) práce a dbát takto získaných pokynů.

A. Struktura práce

Typizovaná struktura práce

1. Úvod aneb co chcete zkoumat a proč (formulace výzkumného problému).
 - Nezapomeňte uvést i cíl práce aneb k čemu má výzkum sloužit – k doporučením, která vyřeší výzkumný problém, nebo k odhalení nových souvislostí.
2. Literární přehled aneb co se o zkoumaném výzkumném problému už ví.
3. Metodika aneb jak budete výzkumný problém zkoumat.
4. Výsledková (analytická) část (nenazývejte ji „vlastní práce“ – všechno je vaše vlastní práce) aneb odpovědi na výzkumné otázky vyplývající z výzkumného problému a jeho řešení.
5. Doporučení (návrhová část) aneb co z výsledků analýzy vyplývá a co by pomohlo důsledky výzkumného problému zlepšit.
6. Diskuse aneb propojení výsledků s literaturou a diskutování o limitech práce.
7. Závěr aneb přínosy práce.
8. Seznam zdrojů

Na co si dát pozor?

- Struktura práce závisí na vašem konkrétním zaměření práce – struktury různých prací se od sebe mohou značně lišit. Výše uvedená struktura platí především pro práce, které jsou postaveny na empirickém výzkumu, zejména kvantitativním. I tak se ale jedná o části, které jsou důležité takřka pro každou práci.
- Nejdůležitější je, aby práce byla soudržná a tvořila logický celek. Tedy aby jedna část odkazovala ke druhé a jednotlivé kapitoly byly provázané. Vyvarujte se „vředů“ – tedy částí, které mohou být možná zajímavé, ale v kontextu práce jako celku jsou zbytečné, protože se s nimi už dál nepracuje a nijak nerozvíjejí výzkumný problém a nesměřují k naplnění cíle.
- Struktura práce se netýká pouze celku (tedy řazení jednotlivých kapitol), ale i obsahu jednotlivých kapitol, tj. odstavce na sebe musí logicky a tematicky navazovat. Navazovat na sebe musí i podkapitoly, tj. musí být jasné, proč právě tato část následuje. Pokud to není jasné už z textu, ale kapitola (a hlavně podkapitola) se týká něčeho dost jiného, napište k ní krátký úvodní odstavec, kde tuto část dáte do souvislostí s předchozími informacemi. Souvislost je nejdůležitější a výrazně přispívá ke čtivosti textu, přehlednosti i tříbení argumentů.
- Nejhorší je v textu „skákat“, nebo když text připomíná jen výpisky.
- Vyvarujte se příliš velkého počtu úrovní podkapitol (1., 1.1., 1.1.1., 1.1.1.1...). Většina závěrečných prací si vystačí s členěním do druhé úrovně, výjimečně i do třetí. Pokud potřebujete čtvrtou úroveň, víte, že něco děláte špatně.

Pozor: pokud máte na jedné straně více než dva nadpisy kapitoly/podkapitoly, pak je to špatně - máte příliš podrobné členění.

Rada: pokud však chcete text přeci jen vizuálně oddělit, nemusíte rovnou začínat novou (pod)kapitolu. Můžete krátký název části dalšího textu prostě napsat tučně.

Jak postupovat?

- Navrhněte si osnovu jednotlivých kapitol – můžete využít myšlenkovou mapu (např. v software Freeplane, www.freeplane.org).
- Ujistěte se, že tyto body nejsou v rozporu a že sledují jasnou argumentační a logickou linii.
- Snažte se si už při tvorbě osnovy uvědomit, proč tam každá kapitola je a jak souvisí s ostatními.
- Je možné, že osnovu i strukturu jednotlivých kapitol budete později měnit. Pokud se vám práce nezdá koherentní (což se týká i literární a analytické části), je dobré zkusit různé varianty, z nichž vyberte tu, která dělá text co nejvíce soudržným.

B. Formulace výzkumného problému

Zejména v oblasti výzkumného problému a výzkumné otázky budou významné rozdíly mezi jednotlivými závěrečnými pracemi. Nezapomeňte také, že práce musí mít vazbu na váš studijní program. Řiďte se tak zejména pokyny vedoucího vaší práce.

- Výzkumný problém je základním východiskem vaší práce – říká, co budete řešit a proč. Praktická doporučení/opatření, ke kterým směřuje vaše bakalářská či diplomová práce, jsou vlastně řešením výzkumného problému.
- Nejen formulace, ale i samotná volba výzkumného problému předpokládá přehled v dané oblasti. Výzkumný problém by měl dozrávat a vznikat postupně. Definitivní formulaci problému předchází prostudování literatury, zmapování toho, co zjistili a popsali autoři dosud realizovaných výzkumů.
- Zvolte si něco, co vás motivuje, zajímá, co je vám blízké. Je zcela běžné, že první odstavec úvodu představuje motivaci ke zpracování tématu. Pokud však popisujete nadšení z tématu na celé první straně, pak je to už nejspíš dlouhé příliš.
- Výzkumný problém se zaměřuje na něco, co je např. **nějakým způsobem aktuální a důležité nebo třeba specifické**. Výzkumný problém je charakteristický tím, že na něj neexistuje jasná a okamžitá odpověď. Respektive, že již nebyl dřívějším výzkumem vyřešen.

Dobry příklad: můžete třeba posuzovat účinnost manažerských opatření přijatých ke zvýšení motivace zaměstnanců firmy XYZ v období let 2017-2019 (aktuální, neprobádáné i žádoucí).

Špatný příklad: řešit obecný vztah mezi změnou ceny a vlivem na poptávané množství = průběh poptávky (neaktuální, již probádáno a tedy nežádoucí).

- Je třeba jej zúžit tak, abyste jej byli schopni v rámci práce vyřešit (i když nikdy to nelze udělat vyčerpávajícím způsobem). Pokud bude příliš široce vymezen, práce zůstane nutně na povrchu a je velmi pravděpodobné, že nebude dostatečně propracován. Užší zaměření a prozkoumání do větší hloubky přináší lepší porozumění souvislostem.

Pozor: kromě motivace a formulace výzkumného problému nezapomeňte v úvodu práce ani na napojení na váš studijní program. Celý úvod by pak měl být dostatečně čtivý, aby zaujal čtenáře.

Jak zformulovat výzkumný problém?

- Musí být jasné, proč je relevantní se výzkumným problémem zabývat – je třeba podpořit tuto relevanci:
 - pomocí literatury (jiní autoři podpořili svými výzkumy tezi, že je důležité se tímto problémem zabývat),
 - pomocí různých statistických údajů (že např. zaměstnanci stárnou – kdybyste se zabývali tématem age managementu; nebo že je nízká nezaměstnanost, a tudíž pro firmy je důležité nalákat a udržet si zaměstnance – např. budete zkoumat, jak mají firmy nastavené firemní benefity, které mají pomoci udržet a nalákat nové zaměstnance),
 - v aplikovaném výzkumu, což je i váš případ, může být výzkumným problémem i nějaký problém, se kterým se potýká daná firma – např. nějaká firma bojuje s fluktuací zaměstnanců a chce to změnit, jen zatím neví jak. Musí být ale jasné, proč to tato firma za problém považuje – to vám pak pomůže rozdělit daný problém do výzkumných otázek.
- Tato relevance by měla srozumitelně zaznít v úvodní části každého textu.

C. Stanovení výzkumných otázek

Pamatujte, že v oblasti výzkumných otázek budou významné rozdíly mezi jednotlivými závěrečnými pracemi. Může být jen jedna, může jich být i víc. Nepleťte si výzkumnou otázku s hypotézou – není to jedno a to samé. Výzkumná otázka může být i prakticky zaměřená – typicky u bakalářských prací. Říďte se vždy pokyny vedoucího závěrečné práce.

- Zodpovězením výzkumné otázky vyřešíte výzkumný problém a tím tak naplníte konkrétní cíl vaší práce.
- Otázky rozvíjejí výzkumný problém – překládají výzkumný problém do formy otázek.
- Výzkumné otázky jsou otázky, které kladete výzkumu.
- Otázky mohou mít podotázky – ty je dobré si formulovat alespoň pro sebe, bude se vám pak lépe sestavovat dotazník či scénář polostrukturovaného rozhovoru.
- Otázka musí být legitimní v dané disciplíně – tj. ve vašem případě se musí týkat ekonomické oblasti. Musí mít tedy ekonomický obsah. Studenti někdy mají tendenci formulovat otázky se zdánlivě ekonomickým obsahem, nebo otázky, které ekonomům nepřísluší řešit.

Rada: Pokud si nejste jistí, není nic snazšího, než najít odborný článek (typicky v anglickém jazyce) v nějaké odborné databázi, který je nejblíže vašemu objektu zájmu a inspirovat se u profesionálních ekonomů.

- Musíte vědět, zda jste na otázku schopni odpovědět pomocí metod a analytických nástrojů, které jsou standardně využívány v dané disciplíně.
- Otázky musí být důležité, zajímavé, vzbuzující zvědavost a odpověď na ně nemůže být předem známá.
 - v tomto vám pomohou konzultace s vedoucím práce, který má větší přehled o vědeckém poznání v dané disciplíně → **nebojte se ho tedy zeptat a nebojte se s ním konzultovat**,
 - pokud otázka zodpovězena již byla, je nutné ospravedlnit její opětovné položení, např. srovnání se zahraničím, srovnání v čase, aplikace na jiném zkoumaném vzorku (např. stejná otázka na vysokoškolácích a poté na lidech se základním vzděláním).

Dobrý příklad: Jaký vliv měla opatření k zabránění epidemie koronaviru na hypoteční trh v ČR? (aktuální, zajímavé, neprobádané)

Dobrý příklad: Jak efektivněji využívat majetkové složky a finanční zdroje podniku ABC? (pro firmu aktuální, zajímavé a firma toto ještě neřešila, nebo neměla kapacitu řešit)

Špatný příklad: Proč byla smrtnost v Číně menší než v Itálii? (sice aktuální, ale nechme její řešení medikům a biologům)

Špatný příklad: Kdo nejvíc chodí na rodičovskou dovolenou? (neaktuální, zjevné a „neekonomické“)

- Otázky musí být srozumitelné.

Rada: využijte *metody babička!* Dejte svou výzkumnou otázku přečíst prarodičům, zda jí rozumí. Pokud otázku pochopí neekonom, je dobře srozumitelná.

- Musíte být schopni získat k otázce dostatek relevantních informací (→ od metod k informacím). Tj. nelze si klást takovou otázku, která je sice zajímavá, neprozkoumaná a nosná, ale nemáte dostatek informací nebo metod k tomu, abyste na ni odpověděli → tyto informace nejsou dostupné zvolenými výzkumnými metodami, např. jsou ve zkoumané firmě utajované.
- Výzkumné otázky patří jak do úvodní, tak do metodické části, kde je můžete připomenout, případně dále upřesnit (nezapomeňte na podotázky, pokud jsou potřeba). V části úvodní tyto otázky následují po představení výzkumného problému (tak jako bývá uvedeno v úvodu např. odborného článku).

Jak zformulovat výzkumné otázky?

Tip: pokud nevíte, jaké výzkumné otázky zvolit, napište si co nejvíce otázek, které vás k výzkumnému problému napadají (využijte své znalosti literatury k danému výzkumnému problému). Nevadí, když se vám na první pohled nezdají dobré či máte pocit, že jsou příliš konkrétní. Až budete mít určité množství otázek napsaných, zkuste se na ně znovu podívat a vysledovat, zda některé z nich nemají něco společného – tj. nedají se skloubit do jedné otázky. Výzkumné otázky se hlavně musí vztahovat k výzkumnému problému a měly by být nějakým způsobem propojené.

- Při kladení výzkumných otázek si musíte být (skoro) jisti, že na ně jste schopni odpovědět a jakým způsobem – tedy např. že se máte koho ptát, ti lidé vám budou ochotni odpovídat a že víte, jaké použijete metody.
- Pokud v průběhu výzkumu zjistíte, že výzkumná otázka nemůže být dobře zodpovězena, je nejlepší ji pak vymazat.
- Odpověď na otázku by neměla být jednoslovná a už vůbec ne pouhé „ano/ne“.

D. Cíl práce

Cíl práce může být separátní (pod)kapitolou ale nemusí.

- Cílem práce je nalézt řešení výzkumného problému – tedy na základě zodpovězení výzkumných otázek učinit závěry.
- Cíl práce nemusí být dlouhý, ale je nutné, aby byl **srozumitelný a výstižný**.

- Cíl práce stanovuje jednou větou, čeho chcete v práci dosáhnout. Zejména u volby použitého slovesa je třeba dbát opatrnosti. Cílem vaší práce může být např. **zjistit, určit, změřit, identifikovat, sestavit, vytvořit, vylepšit, doporučit, odhalit**, ale určitě nemůžete použít sloveso **analyzovat, seznámit se, ujasnit si** atp.

Pozor: častou chybou je užití slovesa analyzovat v cíli nebo názvu práce. **Analýzou je celá vaše práce** (analyzujete výzkumný problém) a nechcete si přeci zadat cíl práce „udělat vaší práci“. Metodologicky i významově je tak užití slovesa analyzovat zejména v cíli práce špatně.

Dobry příklad: identifikovat dopady epidemie koronaviru na dlouhodobou stabilitu státního rozpočtu ČR.

Dobry příklad: navrhnout opatření vedoucí k zefektivnění systému řízení zásob v podniku ABC.

Špatný příklad: analyzovat vliv koronaviru na českou ekonomiku (zadávejte si práci na vaší práci + příliš široké a nespecifické i na diplomovou práci – takto široký cíl si ponechte až do habilitační práce).

Špatný příklad: identifikovat dopady epidemie koronaviru na stabilitu příjmů maloprodejců, kteří zaměstnávají 7-10 zaměstnanců a působí v oblasti prodeje oděvů, a vytvořit doporučení, která jim pomohou stabilizovat jejich tržní pozici, pokud působí na monopolisticky konkurenčním trhu, s tím, že tato doporučení budou konzultována a vyzkoušena na alespoň jednom podniku mimo Jihomoravský kraj (**celé úplně špatně :)**).

- Obecně platí, že čím více sloves nebo vedlejších vět v cíli použijete, tím hůře formulovaný cíl je.

E. Literární část

Jak pracovat s literaturou?

- Literaturu byste měli používat **ve všech částech práce** – tj. jak v literární rešerši, v metodice, v analýze, tak ve výsledcích a samozřejmě také v diskuzi.
- Největší roli však bude literatura hrát v části, která vymezí zkoumanou oblast (tady platí od obecného ke konkrétnímu), představí vývoj vědeckého uchopení tohoto problému a současný stav poznání. Dávejte si pozor, aby všechny uváděné zdroje a informace skutečně souvisely s cílem práce.

Pozor: častou chybou je uvádění literatury jen z toho důvodu, že ji považujete za zajímavou, i když ve skutečnosti k naplnění cíle práce nijak nepřispívá. Měli byste věnovat pozornost jen těm zdrojům, které s cílem práce souvisí a využijete je k řešení výzkumného problému.

- Nezapomeňte také vaše výsledky s odbornou literaturou konfrontovat a diskutovat.

Na co si dát pozor při výběru literatury?

- Je zdroj důvěryhodný? **Je odborný a kvalitní?**
 - Kvalita článku se často pozná tak, že je v kvalitním odborném časopise – tj. časopise, který je zařazený do databáze SCOPUS či Web of Science (má např. takzvaný impakt faktor).

Pozor: častou chybou je využívání wikipedie či pochybných (nerecenzovaných) blogů, populárně informačních webů a dalších nevědeckých elektronických zdrojů!

- Měli byste si být vědomi, ze kterých disciplín vámi vybraná literatura pochází a tam, kde je to relevantní, to i zmínit – některé disciplíny mají velmi odlišnou metodologii, východiska i závěry.
- Potenciálně problematické disciplíny mohou být např. psychologie nebo marketing – někdy jsou na pomezí odbornosti, často se dopouštějí zjednodušení a zkratk. To nemusí být nutně na škodu, ale měli byste k těmto titulům přistupovat kriticky a snažit se o nich diskutovat. Případně je použít spíše jako předmět analýzy než její nástroj. Především pozor na různé příručky a popularizační literaturu!

- Je zdroj relevantní?

- **Snadná nápověda:** disciplína, rok, geografická oblast (psychologie, 1956, Nepál - nebude zřejmě příliš relevantní zdroj).
- Vybírejte především ekonomické tituly, případně z příbuzných oborů – politologie, právo, statistika, sociologie, sociální práce.
- Pracujte především s aktuálními zdroji. Některé zdroje mohou být i starší, především pokud se jedná o teorie (ale i ty bývají revidovány).
- Můžete používat starší literaturu pro témata, kde jsou některé západní země „dál“ – literatura je tak z českého kontextu stále aktuální, protože se týká podobných problémů, s jakými se potýká česká společnost/ekonomika dnes.
- Dejte rovněž pozor na geografickou blízkost/vzdálenost.

Příklad: nelze používat anglosaskou literaturu pojednávající o generaci Y (generace narozená v 70. letech) pro české prostředí. Vyrůstla a dospěla ve zcela jiné společnosti, než jsou USA či západní Evropa. Obdobně nelze na dnešní českou ekonomiku nekriticky aplikovat hospodářsko-politická doporučení FEDu z let osmdesátých.

- Kde skončit?

- Bakalářská práce by měla čítat cca 20 titulů, diplomová alespoň 30 **včetně zahraniční literatury**.
- Literatura, se kterou pracujete, by se měla týkat výzkumného problému a výzkumných otázek. Tu, která se jich nedotýká, nebo jen velmi vzdáleně, nepoužívejte. Méně je někdy více.
- Nejde o to mít co největší počet titulů, ale především s nimi aktivně pracovat – tj. velkou část z nich používat na více místech, nikoli mít jeden či dva „hlavní tituly“, které se budou vyskytovat všude.

Pozor: častou chybou je „převyprávění“ jednoho zdroje na více stranách po sobě. Přidaná hodnota vašeho textu tak bude prakticky nulová a všem ukážete, že neumíte přistupovat ke zdrojům kriticky a neumíte je dát do souvislostí s jinými zdroji.

- Skoro o žádném tématu/problému nepanuje úplná shoda. Aby byly argumenty/výsledky výzkumu co nejvíce přesvědčivé, měli byste některé hlavní přístupy vzájemně komparovat, tj. srovnávat jejich podobnosti a rozdíly.

- Organizace textu by měla sledovat tematickou příbuznost a souvislost jednotlivých tezí, neměla by mít podobu shrnutí jednotlivých textů v jednotlivých odstavcích. **Důraz je kladen na porovnání jednotlivých prací.**

Tip: je dobré používat obraty jako „na rozdíl od ...“, „ve srovnání s ...“, „podobně jako ...“, „v souladu s ...“.

- Čeho se vyvarovat?

- Příliš podrobné **sumarizace myšlenek z jednotlivých publikací bez jejich syntézy** – cílem přehledu literatury není shrnout obsah jednotlivých děl, ale uvádět je do dialogu, propojovat, kriticky hodnotit a poukazovat na jejich nedostatky.
- Nejasná struktura a argumentace – přestože může být na začátku docela náročné zorientovat se v desítkách publikací a najít mezi nimi pověstnou červenou nit, která je pomůže propojit a uvést do vztahu, vyvarujte se pouhého vypisování poznatků. Dobrý přehled literatury je takový, který má jasnou strukturu a sleduje logickou linku.
- Dlouhých doslovných citací (cca delších než jedna věta). Pro každou doslovnou citaci je vždy potřeba mít velmi dobrý důvod, u delších citací to platí dvojnásob.

F. Metodika

Metodická část práce slouží k tomu, aby autoři napsali, jakým způsobem budou zjišťovat odpovědi na výzkumné otázky. Je důležité, aby byla **podrobně a pečlivě zpracována** proto, aby byla zřejmá validita práce – tj. to, zda jste skutečně zjišťovali, co jste chtěli. Rozepsané jednotlivé kroky tak ozřejmí, jakým způsobem jste postupovali, a dodají vaší práci na přesvědčivosti. Různé metody (a jejich provedení) totiž vedou k různým výsledkům, jejich výběr a provedení tak má podstatný vliv na důvěryhodnost výsledků. **Tuto část tedy nepodceňujte!**

Rada: metodika je **kuchařkou** vaší práce. Měla by být napsána jako recept pro někoho, kdo chce vaši analýzu zopakovat. Takový člověk musí při přesném dodržení vaší metodiky přijít k identickým závěrům jako vy.

Metodika: logická posloupnost

1. Na co se budete ptát – co chcete zjistit? (výzkumné otázky ve formě tázacích vět)
2. Jaká data k tomu potřebujete?
3. Odkud je získáte?
4. Jak je budete sbírat?
5. Jak budete sesbíraná data analyzovat?

Vyvarujte se opakování popisu struktury celé práce v části, která se má zabývat metodikou vašeho výzkumu. Metodika není popis struktury práce a jejích kapitol.

Metodika: struktura

Následující struktura se týká kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Pokud pracujete s jinými ekonomickými nástroji či modely, postupujete po dohodě s vedoucím práce odlišně.

1. Stručně zopakujte výzkumný problém
 - typicky hned v prvním odstavci této kapitoly – ale i jedna věta stačí.
2. Výzkumný problém specifikujte ve výzkumných otázkách – krátce.
3. Zvolte výzkumné metody a techniky k zodpovězení výzkumných otázek
 - Kvantitativní, kvalitativní, smíšená? A co konkrétně? Dotazník, obsahová analýza, polostrukturované rozhovory, ekonometrické metody? Proč právě tato metoda?
 - Do vysvětlování „proč“ můžete elegantně včlenit charakteristiku kvanti/kvali výzkumu, ze které by mělo být zřejmé (a je dobré to právě i explicitně uvést), jaké má ona metoda pro vás výhody, a jaké jsou její nevýhody/limity pro váš výzkum.
 - **Zkrátka čtenář by měl vědět, že víte, proč co děláte a neděláte.**

KVANTITATIVNÍ ANALÝZA SEKUNDÁRNÍCH DAT

Následující struktura se týká kvantitativní analýzy na datech, která sesbíral a sestavil někdo jiný než vy.

4. Představení sekundárních dat

- Popište, odkud jste daná data přebírali (např. ČSÚ, Eurostat atp.), v jaké formě a v jakém rozsahu. Uveďte přesný odkaz na data, popř. přesně popište způsob, jak jste data získali. Představte jejich základní charakteristiku.

- Uveďte, jaké jsou limity vámi použitých dat. Např. chybějící či podezřelé extrémní hodnoty, omezená délka časových řad atp. Uveďte, zda a jak byly např. chybějící hodnoty doplněny.

5. Metody analýzy

- Představte, jakými statistickými nebo ekonometrickými metodami jste analýzu provedli.
- Měli byste uvést, proč jste např. nepoužili jinou běžně užívanou metodu. V čem je vámi zvolená metoda lepší?
- Uveďte i její limity a omezení.
- **Nepopisujte detailně základní metody obecně známé z výuky (průměr, t-test, regrese atp.).**
- Ani v případě složitějších metod není žádoucí, abyste v práci zaváděli její detailní matematický popis. Popište metodu nadhledově a pro detailní popis odkažte na vhodnou literaturu.
- V případě, že používáte nestandardní metodu nebo známou metodu modifikujete, je nutné uvést detailní popis.
- Uveďte rovněž, jaký software jste k analýze použili.

KVANTITATIVNÍ ANALÝZA PRIMÁRNÍCH DAT

Následující struktura se týká kvantitativního výzkumu.

4. Charakteristika základního souboru

- Musí být jasné, proč jste zvolili právě takový základní soubor.

5. Technika výběru výběrového souboru/vzorku

- Popište, jakými způsoby jste se k výběrovému souboru dostávali.
- Měli byste uvést vztah mezi základním souborem a výběrovým souborem – tj. jestli je reprezentativní. Pokud není, měli byste napsat, v čem se především může lišit a jak to může zkreslit výsledky.

6. Operacionalizace dat

- Operacionalizace znamená překlad výzkumných otázek do dotazníku/polostrukturovaného rozhovoru, tedy překlad do proměnných a odpovědí (měřitelné znaky). Je nutné zajistit, aby byl výzkum pokud možno co nejvíce validní.
- Jakým způsobem jste přeložili výzkumné otázky do otázek v dotazníku? Např. na základě studia literatury.
- Jaké jste zvolili otázky (uzavřené vs. otevřené) a jaké proměnné (nominální, ordinální, intervalové)?

7. Technika sběru dat

- Nejde jen o to říct, jakou techniku jste zvolili (např. online dotazník, papírový dotazník, extrakt z veřejné databáze...), ale i to, co z toho vyplývá – k jakým lidem/subjektům jste se díky tomu dostali a nedostali?

8. Etika výzkumu

- Co jste udělali proto, aby data byla anonymní a abyste účastníky výzkumu nepoškodili?

9. Způsob analýzy

- Zvolili jste pokročilejší statistické metody? Máte hypotézy? Proč jste se rozhodli, jak jste se rozhodli? → Co v datech hledáte a jak?
- Ani deskriptivní analýza, tj. četnosti, nemusí (a ani nemá) zůstat na úrovni popisu, ale data je potřeba dát do dalších souvislostí s literaturou a dalšími daty.

KVALITATIVNÍ METODY ANALÝZY

Následující struktura se týká kvalitativního výzkumu.

4. Charakteristika a výběr vzorku

- Jaká jste měli kritéria pro výběr vzorku a proč (uvedte proč, pokud to není triviální)?
- Jaká byla technika výběru vzorku?
- Jak se konkrétní lidé odrážejí ve validitě výzkumu? (např. pokud jsou to vaši kolegové či se výzkum týká citlivých informací). Co jste se případně snažili udělat proto, abyste validitu zvýšili?

5. Operacionalizace dat

- Jakým způsobem jste přeložili výzkumné otázky do otázek v strukturovaném/polostrukturovaném rozhovoru? Jak se tato technika odráží na validitě výzkumu? Uvedte, pokud to není triviální.

6. Vedení rozhovoru

- V jakých podmínkách jste prováděli rozhovory? Jak dlouho rozhovory trvaly?
- Jaký jste zvolili způsob záznamu, případně následně způsob transkripce? Jaké má tento způsob výhody a nevýhody?

7. Etika výzkumu

- Jak jste zajistili anonymitu?
- Jak jste získali informovaný souhlas a jak jste informovali o možnosti kdykoli rozhovor ukončit?

8. Analýza dat

- Do analytické práce patří kódování dat (= překlad surových dat na sociologická). Uvedte, jak jste data kódovali. Je dobré uvést ukázky kódů a též specifikovat případné rozdělení odpovědí do intervalů (jak a proč byly stanoveny).
- Co jste s kódy dělali dál? Jak jste je dávali do souvislostí (s literaturou, s ostatními kódy, s výsledky kvantitativního šetření)? Dělali jste si např. síťový náhled? → jak jste udělali ze surových dat data analytická.

G. Výsledková (analytická) část

Podoba i struktura výsledkové části se velmi mění v závislosti na zaměření práce a zvolených metodách.

- U každé analýzy platí, že s pouhou deskripcí si nevystačíte – nejde o to přehlídnout čísla, která jsou již uvedena v grafech, tabulkách atp. **Je potřeba dávat tato čísla do souvislostí a aktivně s nimi pracovat.**
- Častá chyba studentů je, že uvedou v závěrečné práci graf či tabulku (v horším případě obojí) s výslednými daty a tato data opětovně přepisují v textu pod grafem či tabulkou.

Špatný příklad: vyjádření jako „v roce 2017 vidíme nárůst o 5 p.b.“, „pět respondentů odpovědělo ne“, nebo „z grafu je vidět, že největší zastoupení 37 % mají lidé nad 50 let“ do závěrečné práce nepatří. Ano, v grafu to čtenář již vidí a nepotřebuje to opětovně číst.

Dobrý příklad: naopak vyjádření jako „Výsledky v tabulce č. 8 jsou v přímém rozporu s výsledky výzkumu Nováka (2016, str. 25). Důvodem je, že...“ jsou ve vaší práci žádoucí.

Dobrý příklad: nebo např. „Jak je patrné z grafu č. 5, ve společnosti ABC 12 % respondentů uvedlo, že by uvítali možnost zůstat v zaměstnání i po dosažení důchodového věku, zatímco ve firmě XYZ se jedná o 31 % dotázaných. Z hloubkových rozhovorů s managementem společnosti je zřejmé, že společnost XYZ má na rozdíl od firmy ABC

velmi dobře nastavenou politiku age managementu, čímž své zaměstnance motivuje k setrvání i v pozdějším věku.”

- Výsledky jak kvantitativního, tak kvalitativního výzkumu je **nutné analyzovat** → dobrá analýza znamená dávat věci do souvislostí:
 - s dalšími zjištěními z výzkumu,
 - s literaturou – literaturu z literární rešerše použijete i při provádění analýzy → empirická (tzn. výzkumná) část by měla být propojena s teoretickou částí práce.

H. Doporučení

Ne každá práce musí mít separátní kapitolu doporučení. Pokud píšete práci na praktický problém, pak doporučení mít musíte. Pokud píšete spíše vědecky zaměřenou práci, tak doporučení být nemusí. O to podstatnější však bude diskuse vašich výsledků.

- Doporučení (pro podnik, organizaci, stát atp.) zformulujte na základě zjištění z analytické části, tedy na základě zodpovězení výzkumných otázek. **Tato spojitost musí být zřejmá.** Nelze stanovit doporučení, která z analýzy nijak nevyplývají a dala by se jednoduše zformulovat i bez nastudované literatury a provedeného výzkumu.

Špatný příklad: věnujete se např. problematice virtuálního marketingu a najednou se rozepíšete o tom, jak skvěle by fungovala televizní reklama, billboardy či úplná změna produktové struktury podniku.

- Závěrečná doporučení čleňte přehledně – použijte spíše kratší podkapitoly s názvy než vše schované v delším textu, grafu, tabulce.
- Pokud jednotlivá doporučení nesou určité náklady, **je nutné je finančně vyčíslit** a musí být **jasně uvedeny jejich přínosy**. Doporučovat něco a nevědět, proč je to lepší než alternativy, je selhání, které státní zkušební komise nijak neocení.

Pozor: častou chybou jsou doporučení na základě pocitů studenta, nebo dokonce obecná neurčitá doporučení. Každé doporučení musí být spojeno vždy s jasnou kalkulací (nejen příjmy ale i náklady), ze které je zjevné, proč daný krok nejen doporučujete, ale je i výhodný pro daný subjekt!

- Součástí doporučení mohou být i konkrétní návrhy např. k modifikaci modelu či přístupu a postupu. Pro ně ale také platí, že musí být vyčísleny.

I. Diskuse

Zejména praktické práce nemusí mít diskusní část. Pokud píšete vědeckou práci, pak této části věnujte obzvláště velkou pozornost. Může ale nemusí být jako separátní kapitola.

- Pod pojmem „diskuse“ se skrývá především „kritická diskuse“. **Jak tedy být „kritičtí“ ke svému výzkumu?**
- Dávejte hlavní zjištění do souvislostí s další literaturou.

- Uved'te limity vaší práce vyplývající ze zvolených metod a jejich zpracování (tyto limity byste měli uvést už i v metodice), které **měly či mohly mít vliv na relevanci/zobecnitelnost vašich výsledků** (toto uved'te právě v této části). Jedná se především o reprezentativnost výzkumu, kterou je v rámci studentské práce takřka nemožné zajistit.
- Pokud máte diskusi jako separátní kapitolu, naznačte, kam by se mohl výzkum ubírat dál, tj. jak by se mohl výzkumný problém dále rozvíjet, které další oblasti by bylo dobré dále prozkoumat.

J. Závěr

V závěru se věnujte především nejdůležitějším zjištěním a tomu, jak jste k nim dospěli. Zejména musí zaznít, **čím a jak jste naplnili cíl práce** stanovený v zadání vaší práce.

- Dbejte především na to, aby byl závěr soudržný a nepřipomínal výpisky (nebo opětovný popis struktury práce).
- Nebojte se zasadit vaši práci do širšího kontextu. Uved'te, jak mohou vaše výsledky využít další hospodářské subjekty.
- **Závěr není jen shrnutí**, nebojte se svou práci ukončit nastíněním zajímavých výzkumných otázek, které z vašich zjištění mohou vyplývat pro další studenty a výzkumníky, kteří na vaši práci v budoucnu navážou, pokud jste tak již neučinili v rámci diskuse.

a hlavně

DON'T PANIC

- MENDELU
- Provozně
- ekonomická
- fakulta

Další užitečné rady

K. Akademické psaní

Hlavní zásady psaní odborného textu

- Odpovídá na položené otázky a demonstuje pochopení předmětu zkoumání.
- Je strukturovaný, logicky členěný, sdružuje do celku a vztahu související témata a zjištění.
- Předkládané teze, názory, argumenty jsou **podpořeny fakty, daty, důkazy**.
- **Řádně a správně užívá odborné termíny studovaného oboru.**
- Použité zdroje jsou řádně citovány, musí být jasně rozpoznán hlas autorky či autora od parafrází či citací.
- Styl psaní je formální, jasný, vyvážený, konzistentní.
- Samozřejmostí by měla být **bezchybná gramatika, stylistika i spisovný jazyk** – nejlepší je dát práci někomu opravit, je velmi pravděpodobné, že autor práce některé chyby zkrátka přehlédne. Odborné články mají editory a korektory, snažte se sehnat někoho, kdo gramatice a pravopisu rozumí a práci vám bude ochotný přečíst a opravit, klidně kamarád či spolužák nebo maminka.
- Méně je někdy více – **škrtní textu obvykle jen prospěje**.

V jaké psát osobě?

Při volbě osoby, v níž práci budete psát, máte dvě možnosti, které závisí na oboru, kterého se práce týká. Volbu vhodné osoby však **vždy konzultujte** s vedoucím práce.

- 1. osoba jednotného čísla (nikoliv množného - nejste výzkumný tým)
 - v některých vědních disciplínách se považuje za ne úplně vhodnou → „neutralita“ vědy.
 - je vhodná, když popisujete kroky, které jste dělali. Tj. především v metodice. Vy jste sbírali data, vy jste je analyzovali. Data se nesesbírala a neanalyzovala sama. . .
 - jednotné číslo **vyjadřuje převzetí zodpovědnosti** za váš výzkum a za kroky, které jste učinili.
- 3. osoba
 - v některých vědních disciplínách je 3. osoba naopak vyžadována („autor práce se domnívá, že. . .“).
 - trpný rod → používá se spíše u informací a poznatků všeobecného charakteru jako např. „zákon nebyl prezidentem podepsán“, „v loňském roce se prodalo nejvíce aut“.
 - činný rod → používá se u odborných a konkrétních informací; jména z literatury; výzkumu, data jako např. „výsledky výzkumu ukázaly“, „data ukazují. . .“, „Porter sestavil. . .“.

Co je to argument?

- Argument je stanovisko, které je vyjádřeno za účelem **přesvědčit o jeho validitě a pravdivosti**.
- Dobrý argument je stanovisko, které je prezentováno jasně a logicky, každá část zdůvodňování je transparentní a přesvědčivá.
- Argument je potřeba **něčím podpořit**, např. daty, literaturou, výrokovou logikou, atd. Dáváním výsledků výzkumu do souvislostí s literaturou, tj. dalšími zjištěními. Přesvědčivost argumentace stoupá, i když se výsledky neshodují.

Pozor: na tvrzení, která nevyplývají z předchozí argumentace ani nejsou podpořena daty či literaturou. Vyhněte se spekulacím a argumentačním faulům.

- Vyvarujte se přirovnání (většinou neseďí a obraz se zploští).
- Je nutné sledovat argumentační linii.
- Jeden odstavec má mít jeden hlavní bod/argument.

Na co si dát pozor?

Tip: Pokud si nevíte rady, využijte např.: <https://www.nechybujte.cz>. Naleznete zde nejen slovník současné češtiny, ale i slovník synonym, pravidla českého pravopisu a kompletní gramatiku českého jazyka.

- Špatná syntaxe (větná struktura). Dobře poskládaná věta tvoří jasný a konzistentní význam. Špatně utvořená věta nechává čtenáře zmateného.
- Je nutné dbát na koherenci a na to, aby v jedné větě byl maximálně jeden argument.
- **Není dobré mít v jednom souvětí spoustu vedlejších a vložených vět.**
- Někdy je dobré větu rozdělit – pokud si nejste jistí, zda začít novou větou, pravděpodobně byste měli.

Pozor: na správný čas. Čas nemusí být v celé práci stejný, ale musí být logický. Tj. budoucí čas použijeme, pokud hovoříte o tom, co „bude v textu/analýze“, ale nikoli např. o tom, jak provedete výzkum – ten už jste udělali.

- Podmiňovací způsob a opatrnost
 - buďte přímí a sebevědomí – žádné „rád/a bych“, „pokusím se“ – vy to zkrátka uděláte.
- Ani v akademickém textu není často absolutní jistota – vyvarujte se slov jako „jednoznačně“, „vždy“, ...
- Dodržujte formální styl a používejte synonyma.
 - nepoužívejte vycpávková slova, vyvarujte se žoviálních výrazů i žurnalistických obrátů („dokonce“),
 - nepoužívejte zbytečná slova.
- Používejte správné spojky.
- Pozor na generické maskulinum.
 - kde je to vhodné, používejte ženský rod; příklad: „respondentky“, když se jednalo pouze o ženy.
- Vyvarujte se zobecňování a klišé.
 - „tenkrát“, „v dnešní době“... **Musí být vždy jasné, o jaké době a geografickém kontextu mluvíte.**
- Čtenáři nevidí to, co vy, tj. co je „za tím“.
 - dejte text přečíst i někomu jinému, zda mu rozumí. Vaší práci nemusí rozumět každý, ale někdo se sociálně-vědním vzděláním by měl. Zároveň nemusí rozumět všemu (od toho je tu vedoucí), ale měl by poznat, jestli text dává smysl, jestli má hlavu a patu.
 - nechte si od práce nějaký odstup. Mezitím některé své nevyužitě nápady zapomenete a zůstane jen text práce. **Pak se k práci můžete vrátit a lépe posoudit její obsah.**
- Buďte otevření konstruktivní kritice.

ČASTÉ HRUBKY

- Podmiňovací způsob se píše dohromady **bez J** = *já bych; ty bys; on, ona, ono by; my bychom; vy byste; oni, ony, ona by*. Nikoliv **ty-by-ji**! Pozor na přenos podmiňovacího způsobu k reflexivním zájménům (se a si) z důvodu lepší

výslovnosti. Tedy: *Pokud by sis pozorně přečetl*. Nikoliv: *Pokud by jsi si pozorně přečetl!*

- Shoda přísudku s podnětem = *firmy (ty) zvedly ceny; spotřebitelé (ti) neakceptovali vyšší ceny; krajská města (ta) skončila v deficitu*.
- Věta končí tečkou. Nesouřadná souvětí se oddělují čárkou. Platí velmi zjednodušená poučka: kolik vyčíslovaných sloves v souvětí máte, tolik je tam vět a všechny musí oddělovat čárka, pokud nepoužijete **a** (či jinou souřadící spojku).
- Zkratka se uvádí u prvního zmínění v textu práce. *Severoatlantická aliance (dále v textu jen „NATO“) se rozhodla bombardovat Brno, protože se v něm vyrábí nejlepší zmrzlina v Evropské unii (dále jen „EU“)*.
- Řádek by neměl končit jednopísmennou předložkou nebo spojkou.

- **Hlídejte si druhou pozici!** Není pravda, že čeština má volný slovosled – neplatí to pro druhou pozici. Na druhou pozici patří (přesně v tomto pořadí): (1) pomocné sloveso minulého času nebo podmiňovacího způsobu, (2) reflexivní zájmeno, (3) zkrácené formy osobních zájmen ve třetím pádu a ostatní zkrácené formy osobních zájmen plus demonstrativní zájmeno (4) TO. Tedy například: *Bál jsem se jí to dát*. Nikoliv však: *Jsem bál jí to se dát*. A už vůbec ne: *Dát to jí se jsem bál*. Nepíšete práci pro mistra Yodu.

Opatrně na slova, která se za vlastní pozici nepočítají. Např. **ale, a...**

- Pokud máte reflexivní sloveso v infinitivu, pak je reflexiv vhodnější umístit u infinitivní formy. Tedy: *Maminka ho donutila obléct si košili*. Nikoliv: *Maminka si ho donutila obléct košili*.
- Častou chybou je předložka **s/z**. Pokud je něco s něčím, pak se píše **s** (tedy dvě a více věcí dohromady: *Jeníček s Mařenkou...*). Pokud něco vychází z něčeho jiného (zevnitř ven, z něčeho dále), pak píšeme **z** (*Ježibaba z perníkové chaloupky...*).
- A hlavně pozor na slova, která vám autokorektura neopraví, protože existují obě varianty jako např. **vyplývat a vyplívat**.
- Čeština je na výslovnost záludná, ale věci prakticky nevyslovitelné upravuje k lepší výslovnosti – typicky přidáním **e**. Tedy nikoliv: *přišel k Krkavci v dvanáct hodin*; ale: *přišel ke Krkavci ve dvanáct hodin*.

L. Formální náležitosti

Zdroje a citace

- **Preferujte primární zdroje**, tj. nepoužívejte učebnice, Wikipedii, neodborné články apod. Sekundární zdroje (včetně Wikipedie) mohou sloužit jen pro vás, k úvodu do tématu a jako zdroj pro zdroje primární.
- V seznamu použité literatury na konci práce (= seznam bibliografických citací) uvádějte všechny zdroje, které jste v práci přímo využili, tj. někde v textu se na ně odkazujete.
- **Doslovná citace** = je v textu vyznačená (většinou kurzívou a/nebo uvozovkami), používejte ji minimálně, pouze v dobře odůvodněných případech a jen pro krátké úseky textu.
 - Pokud je přímá citace delší (cca než 40 slov), pak musí být v separátním odstavci, typicky s menším fontem a odstavec je užší.
- **Parafráze** = vlastními slovy převyprávěné myšlenky jiných autorů (vždy by mělo být jasné, z jakého zdroje která část textu pochází).
- Z textu vždy musí být zřejmé, co jsou vaše vlastní slova a co jsou doslovně převzatá slova jiných autorů.
- Podobu citací a odkazů na zdroje určuje **citační norma ČSN ISO 690**, která umožňuje dvě různé metody:

- **Harvardský systém:** citace v textu jsou ve tvaru: **(Autor, Rok)** ev. při využití autora v textu **Autor (Rok)** a seznam zdrojů je seřazený podle abecedy podle příjmení autorů.
- **Číselné odkazy:** citace v textu jsou ve tvaru: [1], seznam zdrojů je seřazený podle pořadí výskytu zdrojů v práci.
- S odkazováním na zdroje mohou výrazně pomoci citační manažery (např. citace.com, Mendeley, Zotero).
- Správným odkazováním na všechny zdroje, které jste v práci použili, **předejete plagiátorství**.
- Jakýkoliv přínos kohokoliv jiného je potřeba v práci zřetelně uvést. Pomáhal vám někdo s jazykovou korekturou? Konzultovali jste svůj postup s odborníkem z praxe? Uveďte jej do poděkování. Také si uvědomte, že cizí příspěvek nad rámec jazykové korektury nebo odborné konzultace není přípustné. **Závěrečná práce má jediného autora, kterým jste vy.**
- Pokud vám někdo zpracuje podklady pro vypracování práce nebo dokonce napíše celé souvislé pasáže textu, zpracuje tabulky nebo nákresy a vy tyto části budete prezentovat jako své vlastní, **dopouštíte se plagiátorství**, které může vést i ke zpětnému odebrání diplomu.

PŘÍKLADY CITACÍ

Níže je názorně uvedeno, jak vytvořit několik základních typů bibliografických citací. Příklady neobsahují nepovinné informace, které se můžou k citacím přidávat v případě potřeby. Nicméně nejjednodušší způsob, jak vytvářet citace, je využít citační manažery (viz výše).

• Monografie:

PŘÍJMENÍ, Jméno. *Název*. Místo vydání: Jméno nakladatele, rok vydání. Edice. Standardní identifikátor.
NOVÁK, Jan. *Jak je v Brně krásně*. Brno: Alpha nakladatelství, 2020. ISBN 1-111-111-111-1.

• Odborný článek v časopise:

PŘÍJMENÍ, Jméno. *Název článku*. *Název periodika*. Vydání. Místo vydání: Jméno nakladatele, rok vydání, **ročník** (číslo), rozsah stran. ISSN.
NOVÁK, Jan. Economic aspects of viral pandemic in Brno. *International Journal of Biology and Economic Theory*. London: Viral Brothers, 2020, **58** (3), str. 25–38. ISSN 1111-1111.

• Kapitola v editované monografii:

PŘÍJMENÍ, Jméno. *Název díla*. Označení vydání. Místo vydání: Jméno nakladatele, rok vydání, rozsah stran. *Název a číslo kapitoly*. Edice. ISBN.
NOVÁK, Jan. *Ekonomika a počasí*. První vydání. Praha: Moderní nakladatelství, 2020, str. 124–165. Kapitola 3 Důsledky povodní na maloobchodní řetězec. Edice Svět a my. ISBN 1-111-111-111-1.

• Webová stránka:

PŘÍJMENÍ, Jméno. *Název webové stránky*. *Název webového sídla* [online]. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Dostupné z: URL
Poznámka: tvůrcem díla je buď fyzická osoba nebo instituce zodpovědná za jeho obsah. U webových stránek, kde není uveden konkrétní autor, tedy uveďte instituci.
MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Podpora rodinám postiženým povodní. *Průvodce - MPSV Portál* [online]. Praha: MPSV, 1. 2. 2017 [cit. 1. 1. 2020]. Dostupné z: www.mpsv.cz/web/cz/povodne_a_rodina

• Příspěvek (soubor) na webu:

PŘÍJMENÍ, Jméno tvůrce příspěvku. *Název příspěvku*. In: PŘÍJMENÍ, Jméno tvůrce webu. *Název webu* [online]. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Dostupné z: URL
NOVÁK, Jan. Příjmy živnostníků na Blanensku. In: Krajský úřad. *Portál Jihomoravského krajského úřadu* [online]. Brno: JMK, 1. 3. 2019 [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=334&TypeID=1

• Právní předpis:

Tvůrce. Typ dokumentu, číslo a rok zveřejnění ve sbírce, datum schválení, název.

Poznámka: Tvůrce není u právních předpisů, povinný. Může se však uvést zodpovědná instituce, u zákonů to je stát. Zákon č. 111/1998 Sb., 29. 5. 1998, o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platném znění.
Nařízení vlády č. 104/2020 Sb., 17. 3. 2020, o zákazu distribuce léčiv v souvislosti s epidemií viru SARS-CoV-2, ve znění ze dne 17. 3. 2020.

Grafy a tabulky

- U všech tabulek a grafů musí být uveden zdroj – s výjimkou prezentace vlastních výsledků. Odkaz na zdroj uvádějte stejným způsobem jako odkazy na zdroje v textu.
- Všechny grafy, tabulky a obrázky musí být dobře čitelné i po vytištění. Pokud je to možné, vkládejte všechny obrázky ve vektorovém formátu.
- Nevkládejte do práce „ilustrační“ obrázky (týká se hlavně rešeršní části), které přímo s vaší prací nesouvisí.

Grafické úpravy

- Dbejte na to, aby práce měla co „nejčistější“ formu a byla co nejprehlednější.
- **Vyvarujte se tedy několika různých fontů či barev.**
- Zarovnávejte do bloku, držte jednotnou grafickou úroveň.

Šablony závěrečných prací

- Soubory se šablonou závěrečné práce naleznete zde: <https://www.pef.mendelu.cz/zaverecne-prace>.

M. Řádné odevzdání závěrečné práce

- Pro řádné odevzdání své závěrečné práce budete potřebovat:
 - originál zadání, které jste si vyzvedli na studijním oddělení v předcházejícím semestru a z něj pořízené **dvě oboustranné černobílé kopie**,
 - název práce v češtině a angličtině ideálně zkontrolovaný (POZOR! Jedna jazyková varianta musí být z logiky věci shodná s názvem práce v zadání). Z toho vyplývá, že u prací psaných ve slovenském jazyce si budete muset řádně ohlídat tři jazykové verze vkládaných údajů,
 - klíčová slova a abstrakt (obě v češtině i angličtině),
- Po zkontrolování souboru se závěrečnou prací (již jste spokojeni s podobou i obsahem své závěrečné práce) odevzdáte soubor (elektronický soubor se odevzdává **bez oskenovaného zadání práce**) se všemi přílohami a podklady v příslušné aplikaci v UIS a odevzdání potvrdíte (POZOR! Nezapomeňte řádně vyplnit jazyk práce).
- **Portál studenta → Závěrečná práce → Odevzdat závěrečnou práci.**
- Závěrečnou práci budete odevzdávat ve **dvou** nerozebíratelně svázaných výtiscích na studijní oddělení, a to:
 - elektronická i vytištěná verze práce musí být naprosto shodná, ideální je tisknout ze stejného PDF souboru, který jste odevzdali do UIS,
 - součástí vyvázané práce bude i černobílá kopie zadání práce s podpisy,
 - závěrečnou práci byste měli tisknout oboustranně (snažíme se šetřit životní prostředí),

- nezapomeňte se do vyvázané závěrečné práce podepsat na listu s prohlášením,
 - oba výtisky zanešte v úředních hodinách na studijní oddělení fakulty,
 - po úspěšné obhajobě vám tajemník komise jeden výtisk práce vrátí.
- **Co dělat, když zadání práce nemůžu najít?** Zajděte na studijní oddělení fakulty a požádejte studijní referentku o kopii zadání práce, které je u ní uloženo ve spisu studenta.
 - **Co dělat, když jsem po odevzdání práce odhalil chybu?** Pokud se jedná o drobnou chybu, tak využijte tzv. errata → v příslušné aplikaci v UIS. U obhajoby se k ní přiznejte. Pokud jde však o velké množství chyb nebo dokonce odhalené plagiátorství, pak vám **vedoucí práce udělí nezapočteno za předmět závěrečné práce** a na konci zkuškového vám bude práce vrácena k přepracování. K její obhajobě a celé státní zkoušce tak budete moci jít až následující semestr. Může se to zdát jako velmi dlouhá doba, ale pořád je to lepší, než mít po zbytek života špatné svědomí a strach, že dávné školní plagiátorství někdo použije proti vám.
 - **Co dělat, když se odevzdaný soubor v UISu a odevzdaná práce neshodují?** Může se stát, že drobnou dodatečnou úpravou se vám například posunul text, přesunula (pod)kapitola na další stranu a podobně. V tomto případě je nejlepší okamžitě kontaktovat studijní referentku i vedoucího závěrečné práce. Den dva po termínu odevzdání na studijní oddělení fakulty se to zachránit ještě dá. Pokud je vaše práce vypravena již na příslušný ústav, tak vám vedoucí závěrečné práce udělí nezapočteno z předmětu závěrečné práce.
 - **Kdy se dozvím posudky vedoucího a oponenta své práce?** Oficiální termín je **sedm kalendářních dní** před začátkem prvního dne státních zkoušek. Mnozí vedoucí i oponenti ale vkládají posudky do UIS mnohem dříve.
 - **Mohu otázky z posudků konzultovat s vedoucím své práce?** Samozřejmě můžete a je to naopak žádoucí. Pokud si nevíte s odpovědí úplně rady, vedoucí vám poradí, zda vaše odpověď dává smysl a danou otázku zodpovídá.

N. Prezentace k obhajobě

- Je velmi pravděpodobné, že práci budete prezentovat před komisí, kde nebude ani váš vedoucí, ani oponent. Je také možné, že členové komise budou z jiných ústavů, než na jakém jste psali práci. Dbejte tedy na **co největší srozumitelnost a výstižnost**. Nejlepší je si prezentaci předem vyzkoušet na někom, kdo vaši práci nezná, ale má určité povědomí o tom, jak by měla vypadat – např. na spolužákově. Nebojte se nacvičit si prezentaci doma „nanečisto“.
- Dbejte na to, aby prezentace byla čitelná – je lepší ji mít „čistší“, bez zbytečného grafického balastu, nezmenšujte si zbytečně prostor pro text různými grafickými předvolbami či velkými nadpisy. Písmo volte radši větší než menší.
- Zkuste již do prezentace zakomponovat oponentské posudky – chválí vám něco? Je dobré to v prezentaci vypíchnout. Vyčítá vám posudek, že vám v práci něco zásadnějšího chybí a vy to tam přitom máte? Můžete to již do prezentace zakomponovat, pokud se to tam hodí. Udělejte to přirozeně.
- Nevadí, že jste nervózní, je to normální a komise má pochopení.
- Průběh obhajoby:
 1. Tajemník či tajemnice vás představí.
 2. Začíná vaše ústní obhajoba — pozdravte komisi a představte název práce a poté začněte s prezentací. Prezentace trvá zhruba 5 minut.
 3. Předseda komise či jiný člen komise shrne to podstatné z posudků.
 4. Poté reagujete na posudky, komise pokládá doplňující otázky. Rozprava nad prací trvá asi 10 minut, občas i déle. Delší rozprava je typická u prací, které nejsou zcela vydařené, ale i u prací, kterými naopak komisi významně pozitivně zaujmete. Není tedy důvod si delší rozpravu vykládat jako problém a nechat se tím zbytečně znervóznit.

1. Výzkumný problém

- zde stručně popíšete, čeho se vaše práce týká a proč je důležité se tím zabývat,
- je dobré se v této části odkázat na literaturu,
- nezapomeňte uvést výzkumnou otázku,
- často se tento slide jmenuje jednoduše „Úvod“, ale když ho nazvete „Výzkumný problém“, hned to bude znít lépe.

2. Cíl práce

- uveďte celý cíl vaší práce.

3. Metodika

- představte, pomocí jakých metod jste na výzkumné otázky hledali odpověď – stačí stručně: kvali, kvanti, dotazníky, rozhovory? U každého typu výzkumu stručně představte váš výběrový soubor nebo zdroj dat.

4. Zjištění a výsledky

- stručně představte ta nejdůležitější zjištění – vyberte ta, na základě kterých jste pak formulovali doporučení, která komisi představíte.

5. Doporučení

- je lepší, když jich představíte méně, ale ty nejlépe propracované – stačí např. tři. Ten zbytek můžete jen stručně vyjmenovat a nemusíte k nim nic dodávat. Doporučení stručně představíte, řeknete jejich přínosy a ukážete finanční vyčíslení. Je dobré zdůraznit, že tato doporučení jste zformulovali na základě výsledků z analýzy, respektive na základě zodpovězení výzkumných otázek.

6. Seznam literatury

- napište pár nejdůležitějších zdrojů, nemusíte k tomu nic říkat, jen tam ten slide mějte.

7. Odpovědi na otázky oponenta a vedoucího

- odpovědi na otázky si připravte dopředu, můžete mít poznámky na papíře,
- mějte je až na konci prezentace. Vyčkejte s nimi až po přečtení posuků – komise vás totiž určitě vyzve k jejich zodpovězení,
- vyhněte se konfrontačnímu tónu. Snažte se co nejlépe a neklidněji argumentovat. Můžete odkazovat na jednotlivé části vaší práce. Na některou kritiku se dá reagovat pouze souhlasem – např. špatná gramatika, formální chyby, další zásadní nedostatky, které zkrátka „neokecáte“. Chybu je pak nejlepší zkrátka uznat, případně dodat, že to berete jako poučení pro příště. Nesnažte se vymlouvat.

Pro prezentaci platí to samé, co pro psaní práce – **nejdůležitější je, aby jednotlivé části byly provázané a celá prezentace tvořila logicky koherentní celek.**